

Iustitia 12 (2000) 19–30

New Age japanilaisittain

Pekka Huhtinen

New age yleismaailmallisena ilmiönä

New age -käsite tuli yleiseen käyttöön ensin Amerikassa 1980-luvulla, mutta levisi pian muuhun maailmaan. Tultaessa 1990-luvulle new age tunnettiin sekä käsitteenä että ilmiönä joka puolella maailmaa. New age -ilmiötä tarkastellaan toisinaan kuin omana uskontonaan, mutta olemuksellisesti on kyse pikemminkin uuden aikakauden ajatussuunnasta, jossa niin uskonnolla kuin filosofiallakin on tärkeä roolinsa. Vaikka ilmiö on luonteeltaan globaali, kyse ei kuitenkaan ole uudesta maailmanuskonnosta uskontokäsitteen perinnäisessä merkityksessä. Sen sijaan voidaan puhua uudesta globaalista uskonnollisesta ajattelusta. Globaaliksi ilmiön tekee paitsi sen maantieteellinen levinneisyys, myös sen sisällöllinen monikattavuus. New age ei ole pelkästään yhden maan tai edes yhden maanosan tuotos. New age on osittain seurausta maailman ”pienenemisestä”, mutta ennen kaikkea sen voimallinen esiinmarssi heijastaa niitä muutoksia, jotka ovat tyypillisiä aikakautemme uskonnolliselle ajattelulle. Muutosprosessi on ollut voimakasta niin perinteisesti kristillisten alueiden kuin suurten ei-kristillisten maailmanuskontojen valta-alueilla. Uuden aikakauden ajattelua leimaavat erityisesti synkretismi, pluralismi ja relativismi.

Japani - uskontojen ja jumalten ruuhka-alue

Yli kolmekymmentä vuotta sitten (1967) amerikkalainen *Neill McFarland* kirjoitti Japanin uskonnollisuuteen liittyvän laajasti tunnetun teoksen *The Rush Our of the Gods*. Osuvasti valittu kirjan nimi johdattaa lukijansa japanilaisuudelle tyypilliseen perusajatteluun, jonka mukaan mitä erilaisimmat uskonnolliset virtaukset ja käsityk-

set yritetään ilman konfliktia sovittaa harmoonisesti yhteen. Erilaisuudesta nousevat jännitteet yritetään purkaa. Päämääränä on mahdollisimman syvä ja laaja harmonisuus. Jyrkkä eksklusiivisuus ei saa tukea perinteisestä ajattelusta, vaikka Japanissakin esiintyy radikaaleja uskonnollisia ääriliikkeitä. Ääriliikkeille on ominaista, että ne tietyn kannatuksellisen perustason saavutettuaan joko hyytyvät kannatuksessaan ja leviämisesään, tai sitten ne institutionalisoituvat, laimenevat, ”aikuistuvat” ja sulautuvat yleisempään uskonnolliseen ajatteluun.

Harmoniapyrkimys elää edelleen voimakkaana perusvireenä tämän päivän japanilaisessa uskonnollisuudessa. Toisaalta on havaittavissa selviä turhautumisen merkkejä suhteessa perinteisiin uskontoihin. Shintolaisuudella ja buddhalaisuudella ei ole tavallisen japanilaisen mielessä sisällöllisesti selkeää, jäsentynyttä merkitystä. Opillinen tietämys niistä on vähäistä. Arkielämään niillä ei katsota olevan merkittävää antia. Perinteisten uskontojen rooli ja tarve liittyy lähes yksinomaan määrättyihin juhliin tai seremonioihin. Mutta vieraantumisen huolimatta olisi kuitenkin virhe tehdä johtopäätös, että japanilaiset olisivat riippumattomia uskonnoistaan. Suhdetta niihin voisi kuvailla käsitteillä traditiosuhde, riippuvuussuhde ja jopa pelkosuhde.

Japanilaisten ajattelussa tapahtuvaa muutosprosessia jarruttaa niin uskonnollisen elämän alueella kuin muutenkin erittäin syvällä kulttuurissa vaikuttava traditionalismi, johon puolestaan liittyy voimakas, ajoittain suorastaan fanaattisia piirteitä saava nationalismi. Se uusi, mikä omaksutaan, täytyy jollain tapaa aina liittyä vanhaan ”japanilaiseen”. Tämän vuoksi uusimpienkin uskontojen on enemmän tai vähemmän pohjaututtava traditionaaliseen japanilaiseen uskonnollisuuteen, mikäli ne haluavat laajemmin menestyä. Näin siitäkkin huolimatta, että ne haluaisivat esiintyä kokonaan uudentyyppisinä liikkeinä, uusine ajatuksineen ja oppeineen. Japanilaisessa new age -tyyppisessä uususkonnollisuudessa on siten vahva japanilainen leimansa, johon liittyen esimerkiksi mystiikalla, magialla, okkultismilla, animismismilla ja henkimaailmalla on tärkeä roolinsa.¹

---

¹ Japanin kontekstissa voidaan käyttää Amerikassa ja Euroopassa yleistyneen käsitteen ”New Age” asemesta myös ”Spirit World” (cf. ”Spirit World movement”) -käsitettä. Näin esim. Shimazono Susumu artikkelissaan *Aspects of the Rebirth of Religion*, s. 179 (Tokio 1999). ”What Europeans and

Uususkonnot, joilla ei ole riittävää japanilaisuuden leimaa, koetaan ulkomaalaisiksi eli torjuttaviksi ilmiöiksi. Tämä pätee sekä Japanissa syntyneisiin uskonnollisiin liikkeisiin että ulkopuolelta maahan pyrkiviin liikkeisiin, joiden on levitäkseen käytävä ainakin jonkinasteinen japanilaistumisen prosessi.

Elintaso ja materialismi uskonnollisen tyhjiön synnyttäjinä

Toisen maailmansodan jälkeinen nopea yhteiskunnallinen muutosprosessi, tähän liittynyt elinkeinorakenteen muutos ja elintason huima nousu ovat synnyttäneet Japanissa laajan arvokriisin. Ulkoinen elintason nousu on vahvistanut materialistista ajattelua, joka puolestaan on synnyttänyt uskonnollisen tyhjiön ja arvotyhjiön. Käsitys ihmiselämän perustarpeista on kaventunut ja pinnallistunut. ”Talous hyvin, kaikki hyvin” -ajattelu ohjailee yhteiskuntaa, perhetä ja yksilöä.²

Uusien uskontojen³ syntyäalto on Japanissa perinteisesti liittynyt yhteiskunnallisiin kriisitilanteisiin. Niitä on jopa kutsuttukin kriisuskonnoiksi. Viimeaikaiselle kehitykselle on kuitenkin ominaista, että uusimpien uususkontojen synty näyttää liittyvän nimenomaan nousukauteen, yhteiskunnallisen menestyksen aallonharjalle. Tietysti näistäkin uskonnoista voidaan puhua kriisuskontoina, mikäli ollaan valmiit myöntämään, että taloudellinen menestys ja materiaalin hyvinvointi yhteiskunnan keskeisimmiksi arvoiksi nostettuina tuottavat hedelmänään henkisen kriisin ja arvotyhjiön. Talou-

---

Americans call ”New Age” and what the Japanese the ”Spirit World” are different manifestations of a worldwide movement.” Ibid.

² Tällainen talouskeskeinen ajattelu on tuttua muissakin maissa ja se korostuu voimakkaiden lasku- ja noususuhdanteiden aikana. Parhaillaan laman kourista irtautuvassa Suomessakin ”talous hyvin, kaikki hyvin” -ajattelu on voimakkaasti esillä.

³ On syytä huomata, että uususkontojen historia Japanissa on hyvin pitkä. Ensimmäisen uususkonnollisen aallon katsotaan olleen jo Edo-kaudella (1600–1868), toisen alkaen Meiji-restauraatiosta (1868) ja kestäen Mantsurian miehitykseen (1931) saakka. Kolmas aalto sisältää aikajakson toisesta maailmansodasta nykypäivään. Viimeksi mainittu jakso olisi perusteltua jakaa kahteenkin eri aaltoon siten, että neljäs aalto laskettaisiin alkaneen 1980-luvulta, sillä juuri kahden viime vuosikymmenen aikana, eli kansainvälisen new age -ilmiön aikana, uususkontojen määrä on lisääntynyt voimakkaasti.

dellisen suurvalta-aseman saavuttaminen 1980-luvulla osuu ajallisesti yhteen Japanin voimakkaan new age -liikehdinnän kanssa.

Japanin kohdalla merkille pantavaa on ollut se, että new age -uskonnollisuuden kannattajissa on huomattavan monia korkeasti koulutettuja ihmisiä. Tämä piirre liittyy myös jopa radikaaleimpiin uskonnollisiin liikkeisiin. Tästä esimerkkinä yoga-ryhmänä aloittanut, mutta terrorismiin asti kieroutunut *Korkein totuus (Aum Shinrikyo)* -liike, joka tuli maailmanlaajasti tunnetuksi toteuttamastaan sarin-kaasuoperaatiosta Tokion metroon.

Etsittäessä syitä ääriliikkeiden ja yleisen uususkonnollisuuden saamaan suosioon, on aiemmin esitetyn arvotyhjiön lisäksi nähtävä yhtenä merkittävänä potentiaalisena tekijänä uskontokasvatuksen totaalinen puuttuminen yleisen valtiollisen koululaitoksen opetusohjelmasta. Niin kansallisten kuin kansainvälisten uskonnollisten ilmiöiden ja virtausten kriittiselle arvioinnille ja vertailulle ei useinkaan ole riittäviä valmiuksia. Japanissa on kyllä kristillisen lähetytyksen hedelmänä perustettuja yksityisiä kristillisiä kouluja, joissa on uskontokasvatusta, mutta näiden koulujen osuus on koulujen kokonaismäärässä varsin pieni. Edelleen syinä new age -liikehdinnän voimistumiseen voidaan mainita uususkontojen ympärillä pyörivä bisnes ja opetuksessa paljon esillä oleva menestyksen ja onnen ideologia. Uususkonnollisen buumin voimistumista on edesauttanut median osoittama kiinnostus, joka näkyy niin televisio-ohjelmissa kuin lehdistössä. Nämä aiheet kiinnostavat suurta yleisöä ja niillä voidaan tehdä rahaa.

Nationalismin ja globalismin yhteensovittaminen

Ensi kuulemalta ajatus nationalismin ja globalismin yhteensovittamisesta kuulostaa lähes yhtä mahdottomalta kuin veden ja tulen yhteensovittaminen. Kuitenkin Japanissa ajatusta ei välttämättä pidetä absurdina. Niinpä esim. ”Onnen Tiede” -niminen new age -tyyppinen uususkonto pyrkii tietoisesti valjastamaan nationalismin aatteen globaalisen päämäärän saavuttamiseksi. Mainitun uskonnollisen liikkeen mukaan Japani on valittu maa ja kansa. Valittuna maana ja kansana sillä on erityinen globaali missionaarinen tehtävänsä. Muiden kansojen uskontoja tai ideologioita ei nähdä uhkana tai edes negatiivisinakaan asioina, vaan osana laajaa uskonnollista evoluutiota, tosin vähemmän kehittyneessä muodossaan. Juuri tähän evo-

luutioprosessiin liittyy olennaisena uuden aikakauden globaali päivitetty ”messiaaninen” kehityksen, rakkauden ja onnen sanoma, joka lähtee liikkeelle Japanista. Näin nationalistinen Japanikeskeisyys saa universaalin ulottuvuutensa.

Mitään totaalisesti uutta ei ole sinänsä siinä, että japanilaiset kokevat olevansa suorastaan keskeisessä roolissa maailmantapahtumissa. Tällä on taustansa jo shintolaisuuden kehyksiin rakentuvassa keisari-instituutiosta. Keisari ei ole pelkkä kansanjohtaja, vaan uskonnollinen, shamanistinen hahmo. Tarkasti ottaen keisarin erityisasema ei rajoitu vain japanilaisiin, vaan se ulottuu koko maailmaan, sillä keisarin katsotaan polveutuvan suoraan auringon jumalattaresta *Amaterasu Omikamista*. Uudet uskonnolliset ”messias-hahmot”, joita arvioidaan parhaillaan koko maailmassa olevan noin 2000, saattavat japanilaisessa ilmiössä edustaa paitsi kansallista uskonnollista johtajuutta, myös pyrkimystä globaaliin uskonnolliseen johtajuuteen. Tällä selittyy monen japanilaisen uususkonnon voimakas ekspansiivisuus (jota edustavat esimerkiksi uususkonnolliset ryhmät Soka Gakkai ja Kofuku no Kagaku).

E erityisenä vaikeutena japanilaisen uuden aikakauden globalisointimiselle on kieli. Kansainvälistymisen lisääntyttä kieliongelman suuruus on ymmärretty. Tämä ongelma on aivan ilmeisesti ollut vaikuttamassa sellaisen uskonnollisen myytin syntymiseen, jonka mukaan shamanistisella johtajalla saatetaan sanoa olevan kyky kommunikoida kaikilla kielillä maailman eri uskontojen johtohenkilöiden kanssa. Kommunikaation sanotaan tapahtuvan ajasta ja paikasta riippumattomassa tuonpuoleisessa ”reaalimaailmassa”, jonne kyseisellä uskonnollisella johtajalla väitetään olevan suora kommunikaatioyhteys. Tästä huolimatta arkitodellisuus on se, että pyrkiesään universaaliksi ilmiöksi japanilainen uuden aikakauden uskonnollisuus joutuu kohtaamaan paksun ja kovan kielimuurin.

Uskonnon päivittämisen tarve

New age on luonnostaan uskonnollisen ihmisen vastausyritys modernin ajan haasteeseen. Se ilmentää ihmisen myötäsyttyistä taipumusta uskonnollisuuteen (religio naturalis). New age -ajattelussa mikään uskonnollinen ajatus tai käsitys ei sulje kokonaan pois muita käsityksiä, vaikka ne olisivat poikkeavia. Käsitys absoluuttisuudesta

sanan klassisessa merkityksessä ei ole olennainen, koska absoluuttia ei itse asiassa ole, vaan kaikki selitetään suhteelliseksi. Perinteinen käsitys uskonnon ja tieteen dualismista pyritään korvaamaan käsitöksellä, jonka mukaan uskonto ja tiede ovat pohjimmiltaan yksi ja sama asia. Tämä tendenssi ilmenee selkeästi räjähdysmäisesti kasvaneen ”Onnen Tiede” -nimisen japanilaisen uususkonnon opissa. Uskonnot luodaan uusi päivitetty malli.

Huolimatta new agen saamasta suuresta suosiosta lännessä, on kuitenkin selvää, että new agen ”opillinen” perusta on kotoisin Aasiasta, idän suurista uskonnoista ja niiden seurannaisliikkeistä. Tämä käy ilmi tarkasteltaessa peruskäsitteistöä, niiden käyttöä ja tulkintaa. Emme voi päästä kovinkaan pitkällä new age -ajattelun hahmottamisessa tuntematta edes jossain määrin itämaista uskonnollisuutta, sekä myös filosofiaa ja metafysiikkaa. Tällöin joudutaan paneutumaan sellaisiin käsitteisiin, kuten monismi, panteismi, gnostisismi, polyteismi, animismi, karma, reinkarnaatio, energia. New agen saamat amerikkalaiset kasvot selittyvät sillä, että uuden aikakauden uskonnollisuuden redaktiotyö on paljolti tapahtunut uudella mantereella, vaikka ainekset edustavat ensisijaisesti aasialaista uskonnollisuutta.

Jumala, ihminen, kosmologia, historia

Vaikka alkuperäiseen buddhalaisuuteen ei kuulunutkaan jumalausko, Japanin buddhalaisuus on muotoutunut ajan mittaan selvästi teistisen uskonnon suuntaan. Tähän kehitykseen on osaltaan vaikuttanut shintolaisuuden jumalakäsitys miljoonine *kamineen* eli jumalinen. Kami-käsite on Japanin uskonnollisuudessa yleisesti hyväksytty, mutta käsitteen sisältöä on vaikea eksaktisti määrittellä, sillä lähes mikä tahansa luontokappale voi olla kami. Myös uuden aikakauden japanilaiset uskonnot ovat omaksuneet luonnostaan yleisen teistisyyden. Jumala voidaan mieltää persoonalliseksi tai persoonattomaksi. Jumala voi olla olemukseltaan tuonpuoleinen ja kaukainen tai tämänpuoleinen, ihmiseen asumaan asettunut *ikigami*, *hitogami*. Samoin kuin aikanaan kreikkalaisilla ja roomalaisilla oli ylijumalansa (Zeus, Jupiter), ajatus ylijumalasta ei ole outo Japanisakaan, mutta ei persoonallisena, vaan monistisena alkuykseytenä, alkujumaluutena.

Ihmiskäsitys poikkeaa kristillisestä olennaisimmin siinä, että ihmisen ajatellaan olevan pohjimmiltaan hyvä. Ajatus perisynnistä on vieras. Japanissa tällaiseen ajatteluun vaikuttaa buddhalaisuudessa esiintyvä käsitys, jonka mukaan ihminen kuoltuaan tulee jumalan kaltaiseksi olennoksi (*hotokesama*). Mutta ihminen voi jo maan päällä eläessäänkin olla jumala. Japanissa erilaiset shamaanityypit saattavat saada sellaisia piirteitä, että heitä ei käsitetä enää pelkästään inhimillisiksi olennoiksi. Tyypillisin esimerkki tästä on keisari, jonka erityisasemalla on ollut vaikutuksensa myös uususkontojen perustajiin.

Ihmiskäsitys on voimakkaasti evolutionaarinen. Ihmisen katsotaan kehittyvän kohti täydellistä jumaluutta. Tällöin ovat tärkeitä sellaiset itämaisestä uskonnollisuudesta yleisesti tunnetut käsitteet kuin *karma*, *valaistus* ja *reinkarnaatio* eli jälleensyntyminen. Ei ole sattuma, että jälleensyntyminen on laajalti omaksuttu myös jälkikristillisessä maailmassa Eurooppa mukaan lukien, sillä usko jälleensyntymiseen kuuluu olennaisena osana new age -uskonnollisuuteen. Sekularisoitumisen seurauksena yhä harvempi enää osaa tehdä eroa esimerkiksi uudestisyntymisen ja jälleensyntymisen välillä.

Kosmologialla on new age -uskonnollisuudessa keskeinen asema. Japanin new age ei tee poikkeusta. Maailmankaikkeus käsitetään monidimensioiseksi. Dimensioiden välillä on yhteys, ja ihmisen dimensionaalinen määräytyminen on yhteydessä hänen kehitysprosessiinsa. Puhutaan tämänpuoleisesta maailmasta ja tuonpuoleisesta reaali maailmasta. Tämänpuoleisella tarkoitetaan fyysistä kokemusmaailmaa (*fenomenaalinen maailma*) ja reaali maailma on se, minne jälleensyntymisen kautta siirrytään, ja jossa tapahtuu yleneminen korkeampaan tietoisuuteen sikäli kuin saavutettu kehitys (*evoluutio*) antaa sille edellytykset. Kansanomaisesti voidaan sanoa, että tämänpuoleinen maailma toimii ikään kuin kilpa-areenana ja tuonpuoleinen palkintopallina. Täällä saavutettu realisoidaan tuonpuoleisessa ja tämä prosessi jatkuu lähes loputtomine jälleensyntymisineen, kunnes korkein mahdollinen taso (*nirvana*) on saavutettu. Jälleensyntymisen kohdalla olennaisena erona perinteiseen buddhalaisuuteen verrattuna on se, että jälleensyntymistä ei uususkonnollisuudessa useinkaan käsitetä vain välttämättömyydeksi, vaan positiiviseksi mahdollisuudeksi. Karmaakaan ei pidetä vain kohtalona, vaan positiivisena impulssina hyvään suuntaan tapahtuvaan kehitykseen.

Historiakäsitys on yhteydessä siihen, mitä edellä on todettu ihmiskäsitykseen ja kosmologiaan liittyen. Japanilainen new age lähtee siitä, että maailmanhistoria on syklisessä kierrossa. Tapahtumat kertautuvat, mutta eivät samanlaisina, vaan historiaan liittyy kehitysprosessi. Lineaarisen historiakäsityksen mukaiset kertakaikkiset punktuaaliset tapahtumat tulkitaan syklisesti eli niiden katsotaan toistuvan eri ilmiösuissaan ja eri kehitysvaiheissa. Tämän ajattelun taustalla on luonnollisesti usko jälleensyntymiseen.

New Age -uskonnollisuudessa kaikki pääsevät taivaaseen

Yksi uuden aikakauden uskonnollisuutta selkeimmin kuvaavia piirteitä on pelastuskäsitykseen liittyvä universalismi. Klassisessa kristinuskon tulkinnassa ajallisen elämän jälkeen seuraa iankaikkisuus, joka merkitsee Kristukseen uskovien ikuista pelastuksen iloa taivaassa, tai Kristuksen torjuneiden ja hyljänneiden lopullista eroa Jumalasta kadotuksessa eli helvetissä. Myös japanilaisessa new age -uskonnollisuudessa voidaan puhua helvetistä ja taivaasta, mutta helvetti on vain yksi kehitysaste kohti ”lopullista” pelastusta, jolla tarkoitetaan nirvanaa tai siihen verrattavaa jälleensyntymisen kiertokulusta vapautumisen tilaa. Kadotus on vain tilapäinen regressio, ei ehdoton eikä lopullinen tila.

Pelastuskäsitykseen liittyvät olennaisina käsitteinä *karma*, *jälleensyntyminen*, *valaistus* ja *kehitys*. Messiaanisia pelastajahahmoja ei ole vain yksi, vaan useita. Heitä on esiintynyt niin menneisyydessä kuin nykyisyydessä. Nykyisyyden messiaaniset henkilöt ovat useimmiten uskontojen perustajia ja salaisen (gnostilaisen) ilmoituksen lähteitä. Taustalla on jälleensyntymiseen perustuva tulkinta, jonka mukaan messiaita ilmestyy eri aikakausina. Näin perustellaan nykyisten uskonnollisten johtajien jumalallinen asema ja auktoriteetti.

Valmiina ekspansioon

Japanissa tänään ilmenevät uususkonnolliset liikkeet heijastelevat suurella määrällä tarvetta päivitettyyn (”ut-to-date”) uskonnollisuuteen, joka vastaisi nykyihmisen tarpeita. Vanhaa uskonnollisuutta voidaan kyllä käyttää, mutta ei sellaisenaan, vaan palvelemaan uuden uskonnollisen systeemin rakentamista. Suhde kristinuskoon järjestyy myös tältä perustalta. Klassisen kristinuskon tulkinnan tilalle

tarjotaan synkretistinen uustulkinta. Kristinuskon käsitteitä sisällytetään uuteen uskonnolliseen kokonaistulkintaan. *Onnen Tiede (Kofuku no Kagaku)* -niminen uususkonto, joka syntyi Japanissa 1980-luvulla, on ilmoittanut tavoitteekseen sellaisen uuden ajattelun, jossa buddhalaisuus ja kristinusko voisivat olla sulatettuina yhteen harmoniseksi kokonaisuudeksi. Tämän edellytyksenä on ensiksi luonnollisesti se, että kristinuskon sisältämä eksklusiivinen aines sivuutetaan ja toiseksi, että kristinuskon kannalta tärkeille käsitteille (jumalakäsitys, ihmiskäsitys, pelastus, kadotus, ilmoitus, historiakäsitys jne.) annetaan uusi, Japanin uskonnolliseen kontekstiin sopeutettu sisältö. Ilman tätä tendenssimäistä valikointia ja sisältömuokkausta uudet synkretistiset sekoitukset, joissa kristinuskokin on mukana, eivät ole mahdollisia.⁴

Kuten tunnettua, Japanissa tehdyssä lähetystyössä ei ole historian aikana koskaan koettu kansaa laajasti koskettaneita herätyksiä. Kristittyjen määrä on pysytellyt vuosikymmeniä sinnikkäästi noin yhden prosentin tuntumassa. Japanilaisuudessa syvällä vaikuttava synkretistinen ajattelutapa ei ole toisaalta tähän mennessä myöskään kyennyt sulauttamaan kristinuskoa japanilaisiin uskontoihin. Toisin kävi buddhalaisuudelle, joka adoptoitiin ”japanilaiseksi” uskonnoksi shintolaisuuden rinnalle. Nähtäväksi jää, onnistuuko Japanin new age -tyyppinen uususkonnollisuus paremmin synkretistisessä tendenssissään. Kristinuskon mukaan ottamisella on ”myyvä” vaikutuksensa. Sitä kautta japanilaisten on luontevampaa jäsentää itsensä osaksi globaalia ihmiskuntaa.

Uusimmille uskonnollisille liikkeille tässä näyttäisi tarjoutuvan myös markkinarako kansainväliseen ekspansioon. Kansainvälisen ekspansion ajatus on vieras Japanin perinteisille pääuskonnoille (shintolaisuus ja buddhalaisuus), mutta uususkonnoissa tämä tendenssi elää toisella tavalla. Laajalle levinnyt tietoisuus perinteisesti kristillisinä pidettyjen maiden sekularisoitumisesta, liberalisoitumisesta ja kristillisyyden nominalisoitumisesta, on otettu haasteellisesti vastaan ekspansioon pyrkivien uususkonnollisten liikkeiden parissa. Väljähtynyt kristillisuus on maailmanlaajan uususkonnollisuuden yksi ponnahduslauta ja menestyksen salaisuus.

---

⁴ Analyysi perustuu tekijän väitöskirjaan *The Science of Happiness* (Helsinki, 2000). *Onnen Tiede* -uskontoon liittyvää tutkimusta on saatavissa Suomen Teologisesta Instituutista.

Kristinusko ja lähetys muutospaineessa

Japanissa ja laajemmin koko Aasiassa on yhä vallalla käsitys, jonka mukaan kristinusko on länsimainen uskonto. Näin siitäkkin huolimatta, että kristinusko sai alkunsa Lähi-idästä eli Aasiasta. Japanin kohdalla kristinuskon leimaaminen länsimaiseksi johtuu lähinnä siitä, että perinteisesti sen tiedetään tulleen ensi kerran Japaniin eurooppalaisten (portugalilaisten) välityksellä 1500-luvulla. Tosin juuri kristinuskon Japaniin tulon liittyen viimeisin tutkimus on tuonut aivan uusia näköaloja.⁵

Kuten aiemmin on todettu, japanilaiseen uskonnollisuuteen on perinteisesti kuulunut eri uskontojen sekoittaminen ja harmonisoiminen. Tunnetuin ja suurisuuntaisin esimerkki tästä liittyy shintolaisuuden ja buddhalaisuuden kohtaamiseen Japanissa 500-luvulta jKr., sekä sitä seurannut, näiden kahden sinänsä varsin erilaisen uskonnon, rinnakkaiselo aina nykypäivään saakka. Kristinuskoa ei sen eksklusiivisen olemuksensa vuoksi ole voitu sulauttaa japanilaisen uskonnollisuuden suureen päävirtaan, vaikka useita tähän suuntaan tähtääviä yrityksiä on tehty. Eksklusiivisuudestaan kristinusko on maksanut oman hintansa. Tämä näkyy kristillisen kirkon statistisena pienuutena, sillä kristittyjä japanilaisia on vain n. 1% koko väestöstä. Mutta samalla on merkille pantavaa se, että kristinuskon tunnettavuus ja välillinen vaikutus Japanin yhteiskunnassa on ollut jäsenlukua huomattavasti suurempi. Prosentuaalisesti pieni kristinusko lasketaan kuuluvaksi Japanin pääuskontojen joukkoon.

Uusimmat uususkonnot rakentuvat sisällöltään enemmän tai vähemmän perinteisen uskonnollisuuden alustalle. Kristinuskon aineiden mukaan ottaminen on tapahtunut nimenomaan japanilaiselle

---

⁵ Viime vuosina useammalta taholta esitetty oletus, jonka mukaan kristinusko olisikin saapunut Japaniin, ainakin jossain muodossaan, jo ennen Francis Xavieria, siis ennen 1500-lukua. Oletusta tukevat esinelöydöt, kuten ristit ja hautamerkit, joista vanhimpien arvellaan ajoittuvan jopa 600-900-luvuille. Ajatellaan, että Kiinassa tuolloin vaikuttaneet nestoriolaiset olisivat tuoneet kristinuskoa Japaniin. Vaikeaa on vielä sanoa, kuinka systemaattisesta kristinuskon levittämisestä on voinut olla kyse, mutta asia on noussut tutkijoiden mielenkiinnon kohteeksi. Lisäselvyyttä lienee odotettavissa lähivuosina. Mielenkiintoinen aiheeseen liittyvä teos on John C. Englandin ”The Hidden History of Christianity in Asia” (Delhi 1998).

ajattelulle ominaisen harmoniaan tähtäävän synkretistmin perustalta. Tämä ilmenee tarkasteltaessa keskeisimpiä uskonnollisia käsitteitä. Jumala-käsitys voi olla samaan aikaan persoonallinen (hän) ja epäpersoonallinen (voima). Todellisuuskäsitys on lähinnä monistinen, alkuykseyttä korostava. Ihmiskäsitys edustaa perisynnitöntä mallia, jossa evoluutiolla kohti jumaluutta, eli jumalallistumisella on keskeinen roolinsa. Rakkaus on korostuneesti esillä, mutta se on luonteeltaan lähinnä ideologinen iskusana ja hyve ilman kytköstä pelastushistorian kertakaikkisiin tapahtumiin.

Oma kysymyksensä ja mielenkiintoinen tutkimuskohteensa olisi, miten paljon new age -tyyppinen ajattelutapa on päässyt mahdollisesti vaikuttamaan Japanin kristillisyyden sisällä? Tällöin tulisi tutkia, missä määrin kristillisessä kirkossa on voinut säilyä kristinuskon alkuperäinen olemus, jossa pelastushistorian kertakaikkisilla tapahtumilla on luovuttamaton merkityksensä? Miten on onnistuttu kirkon kansallistamisessa ilman opin sisällöllistä muuttumista? Mikä on kristityiksi tulleiden suhtautuminen japanilaisen identiteetin kannalta arkaan ja kristinuskon kannalta torjuttavaan vainajahenkien palvontaan periaatteessa ja käytännössä? Miten näistä asioista kirkoissa opetetaan, jos opetetaan? Japanissa lähetystyössä olleena voin todeta, että kyseinen aihepiiri on jatkuvasti sekä ajankohdainen ja arka, ellei suorastaan tabu.

Perinteisen, mutta vanhentuneen käsityksen mukaan Japanissa lähetystyössä toimittaessa kohdataan lähinnä shintolaisia ja buddhalaisia. Tilanne nyt 2000-luvun alkaessa on se, että ihmisillä on harvoin sen enempää tietoa ja käsitystä shintolaisuudesta kuin buddhalaisuudestakaan. Lukeutuminen lähinnä näiden kahden perinteisen uskonnon kannattajaksi merkitsee rivijapanilaiselle aitoa japanilaisuutta. Opillisesta sitoutumisesta kyseisiin uskontoihin ei todellakaan voida puhua, mutta kylläkin niiden suuresta välillisestä vaikutuksesta. Maassa velloo satoja uskonnollisia suuntia, jotka ovat enemmän tai vähemmän kaukaisia likiarvoja perinteisille uskonnoille. Perinteistä uskonnollisuutta aidoimmillaan voidaan kohdata lähinnä kirjallisuudessa ja jossain määrin temppelien sisäpuolella, sielläkin useimmiten jo hyvin sekoittuneissa muodoissaan.

Voidakseen kohdata lähetystyössä japanilaisen new age -uskonnollisuuden, on avuksi, jos tuntee perinteistä uskonnollista ajattelua. Toiseksi olisi hyvä paneutua Japanin uskonnollisuuden historialliseen kehitykseen ja kolmanneksi uuden aikakauden ajattelun

synnyttämiin uususkonnollisiin liikkeisiin. Mutta ennen kaikkea Japaniin lähetystyöhön lähtevän on paneuduttava Raamatun missiologiaan ja vakuuttauduttava Jeesuksen Kristuksen ainutlaatuisuudesta pelastuksen suhteen. Ilman tätä perustusta kristinuskosta tulee vain moni-ilmeisen kansallisen uskonnollisuuden rikastuttaja ja kansainvälisyyden silloittaja, ja lähetystyöstä uskonnollista kehitysyhteistyötä.

Yhtenä kristinuskon sulauttamisyrityksenä voi nähdä hääseremoniapalvelun, joka on Japanissa mittavan luokan bisnestoimintaa. Japanilaisnuorten keskuudessa on meneillään selvä buumi saada ”kristilliset” häämenot. Ei ole harvinaista sekään, että tilataan sekä shintolaiset että kristilliset häämenot peräkkäin. Hotellien yhteydessä voi olla shintokappelin vieressä oma ”kristillinen” kappelinsa hääseremonioita varten. Vihkijä voi olla oikea pappi tai joku muu. Haluttuja ovat ulkomaalaiset papit ja lähetystyöntekijät. Takertelu vaikean kielen kanssa tuo vain lisäeksotiikkaa, sillä sisältö ei ole olennainen. Muoto ja seremonia ratkaisevat. Hääpuheen voi saada valmiina häitä järjestävältä yritykseltä. Tosin sellaisessa puheessa ei välttämättä puhuta mitään Jeesuksesta. Korvaus suoritetusta vihkitoituksesta on niin huomattava, että jotkut papit (niin kansalliset kuin ulkomaisetkin) ovat siirtyneet päätoimiseen vihkimiseen vihkifirman palveluksessa. Papinvirassa toimivalle tai lähetysaarnajalle vihkimistoiminta tarjoaa kiusallisen hyvän sivuansion. Toimintaa perustellaan ”valtavilla julistusmahdollisuuksilla”, mutta todellisuus on kovin erilainen. Japanilaisessa uskonnollisuudessa seremoniallisuus on vanhastaan osattu erottaa sisällöstä. Ei ole epäilystä siitä, etteikö tämä kulttuurillinen piirre olisi edelleen vaikuttava. Ainakin parinkymmenen vuoden ajan ”kristillinen” hääbuumi on ollut jo vaikuttamassa, mutta merkittävää vaikutusta kristittyjen määrän kasvun kannalta ei ole voitu tutkimuksissa osoittaa.

Edellä esitetty esimerkki on vain pieni siivu arjesta ja uskonto-pluralismista. Ymmärrämme, että pluralismin vaikutus ei rajoitu vain tiettyihin kristinuskon osa-alueisiin, vaan kaikkeen siihen, mikä tekee kristinuskosta omaleimaisen lähtien kolminaisuusopista ja soteriologiasta. Synkretismin kyllästävässä Japanissa kristillinen kirkko elää voimakkaan sulautumispaineen keskellä ollessaan pienen pienenä vähemmistönä toisaalta vanhojen ja voimakkaiden uskonnollis-kulttuuristen vaikutteiden ja toisaalta kaiken absoluuttisuuden torjuvan ja kaiken hyväksyvän new age -uskonnollisuuden keskellä.